

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Η επανάσταση του Δασκαλογιάννη καί η φυλάκιση των Σφακιανών προκρίτων στο Ηράκλειο

Του κ. ΕΥΤΥΧΙΟΥ ΜΑΛΕΦΑΚΗ

Δασκαλογιάννης ο πρωτομάρτυρας της Κρήτης

1ον

«Χριστέ και νάσπουν τή φυλακή νά
'φευγ' άπό τό Κάστρο
νά πάρω δίπλα τά βουνά νά θγώ στον
Ψηλορέπτη
νά μου βγορίσουν τά Σφακιά, ταρμί του
Καλλικράτη
ν' άκούσω άρμάτω ταραχή.»

Τά Σφακιά διαδραμάτισαν τή κατά τή
διαδρομή των αιώνων σπουδαίο ρόλο
στην ιστορία της Κρήτης.

Οι πανύψηλες κορφές των Λευκών
Ορέων από τά βόρεια, οι απόκρημνες
ακτές της θάλασσας από τά νότια, τό
περιλάλητο φαράγγι της Σαμαριάς από τά
Δυτικά και τά άγρια βουνά του Καλλικρά-
τη από τά ανατολικά, τά καθιστούσαν
απρόσιτα και άπροπέλαστα.

Στή θεόκτιστη αυτή άετοφωλιά κατοί-
κησε από αρχαιοτάτους χρόνους φυλή
άτίθαση και πολεμική.

Στήν έπαρχία Σφακιών κατάφευγαν
όλοι εκείνοι που έρχονταν σέ αντίθεση μέ
τούς κατακτητές της Κρήτης, Σαρακη-
νούς, Ενετούς, Τούρκους κ.λ.π.

Ασυμβίβαστοι και άνοποχώρητοι προς
τούς δυνάστες της Κρήτης οι Σφακιανοί
ζούσαν στην άπομόνωση και έρημιά των.
Οι Ενετοί ένωσαν την άδούλωτη και πει-
σματάρικη ψυχή των και τούς παραχώρη-
σαν προνόμια. Τήν ίδια πολιτική άκολού-
θησαν και οι Τούρκοι και τούς έκαμαν αυ-
τόνομους. Επλήρωναν όλίγους φόρους,
και άπολαμβάναν ειδικών προνομίων.

Η ιδιαίτερη αυτή μεταχείριση είχε ως
επακόλουθο έπιμελέστερη έπίδοση των
στην κτηνοτροφία, ύλοτομία, εμπόριο και
ναυτιλία. Ετσι η έπαρχία γνώρισε κατά τό
τέλος του 18ου αιώνα πρωτοφανή οικο-
νομική άνθιση, ώστε η κατοίκους της να
εύημερούν και να εύτυχούν.

Πολύ πλούσιος, επειδή είχε τουλάχιστο
τέσσερα μεγάλα έμπορικά καράβια, ήταν
ο Ιωάννης Βλάχος.

Τά ταξίδια του στα λιμάνια της Μεσο-
γείου και του Εύξεινου Πόντου του προσ-
κόμισαν εκτός από πλούτη και ύψηλες
γνωριμίες και αρκετή κοινωνική
μόρφωση.

Επειδή εγνώριζε γράμματα, τον άποκα-
λούσαν Δασκαλογιάννη και μέ τό όνομα
αυτό πέρασε στην ιστορία και την άθνα-
σία. Μιλούσε δύο Ξένες γλώσσες, την Ιτα-
λική και τή Ρωσική. Για τή μόρφωση, την
εύφράδεια, την καλωσύνη και την επιβο-
λή του, οι συμπατριώτες του Σφακιανοί
τόν λάτρευαν. Εφορούσε Εύρωπαϊκή φο-
ρεσιά και τό «άμάρτημα» του αυτό τό
συγχωρούσαν. Τόν άποκαλούσαν χαϊδευ-
τικά «ψαλιδόκωλο».

Εγνώρισε τό Μπέη της Μάνης Μαυρο-

μιχάλη, τον προύχοντα της Μεσηνιας
Μπενάκη και τό λοχαγό Παπαζώλη από τή
Σιάτιστα, τον όποιο η Αικατερίνη Β' της
Ρωσίας έστειλε στην Ελλάδα για να καλ-
λιεργήσει την ιδέα της επανάστασης.

Η Αικατερίνη Β' που άκολουθήσε την
πολιτική του Μεγάλου Πετρου, εκηρυξε
τόν πόλεμο κατά της Τουρκίας 1769-1774.
Για τήν αίσια εκθωση του πολέμου αυτού
έπρεπε να επαναστατήσουν οι υπόδουλοι
Ελληνες. Εστειλε τούς αδελφους Ορλώφ,
Αλέξιο και Θεόδωρο, στην Ελλάδα να πυ-
ροδοτήσουν την επανάσταση, που μόνο η
θρυαλλίδα της ύπολειπόταν. Τό Φθινόπω-
ρο τό 1769 ο Δασκαλογιάννης γνώρισε
προσωπικά τούς Ορλώφ στην Τεργέστη
στην όποια πήγε για να αγοράσει όπλα και
άλλα εφόδια της επανάστασης.

Τό σχέδιο, που κατάστρωσαν, ήταν να
έπιτεθεί ο Δασκαλογιάννης μέ τούς
άνδρες του κατά τό φρουρίου των Χα-
νίων, ενώ ο Ρωσικός στόλος θα πλησίαζε
για να βομβαρδίσει αυτό. Μετά την κατά-
ληψη των Χανίων θα βαδίζε προς τό Ρέθυ-
μνο και Ηράκλειο και μέ τή βοήθεια πάλι
του Ρωσικού στόλου θα καταλάμβανε και
τίς πόλεις αυτές.

Τήν άπόφαση και τό σχέδιο του αυτό
έπρεπε να ανακοινώσει στους συμπα-
τριώτες του.

Κάλεσε για τό λόγο αυτό τούς κατοί-
κους της Ανάπολης στή βίγλα και τούς
έκμυστηρέυτηκε τό μυστικό του. Τούς
άνεφερε ότι η Ρωσία θα συμπαρασταθεί
στον άγώνα, που θα αναλάμβαναν.

«...Τό Μόσκοβο θα φέρω
να τά συντράμει τά Σφακιά
στοί Τούρκους να ζηλώξου
και για τή Κόκκινη Μηλιά
δρόμο να των έ δώσου...»

Δισταγμούς και αντίθετη γνώμη για τό
σηκωμό εξέφρασε ο Πρωτόπαπας της
Ανάπολης, θειος του από τήν οικογένεια
των Ζαμπέτηδων, άλλα τελικά πείστηκε
και έλαβε μέρος σέ αυτόν προσφέροντας
και τή ζωή του.

«...Δάσκαλε Γιάννη» λέει του
«έλα στο λούισμό σου,
ούλης τή Κρήτης τό λαό
θά πάρεις στο λαιμό σου
Και θε να θάλεις τά Σφακιά
έκει που δε χωρούνε
κι ούλ' οι πασάδες κι η Τουρκία
επά θα μαζωχτούνε
Κι ώστε ναρθούν τά κάτεργα
κι ο Μόσκοβος να φτάξει
δε θάγει σπύτι Σφακιανός
εις τά Σφακιά να κάτσει...»

Αφού η πρόταση του έγινε άποδεκτή
από τούς συγχωριανούς του, έπρεπε να
τήν ανακοινώσει και σέ ολόκληρη τήν

έπαρχία. Κάλεσε λοιπόν σέ συνάθροιση
τούς προύχοντες των Σφακιών στον
Εμπρόσγιολο (Χώρα Σφακιών).

Ενα δημοτικό τραγούδι μάς κατονομά-
ζει τίς ιστορικές ακογένειες των Σφακιών
που μέλη αυτών προσέκαλεσε στη
ύσσειψη.

«Δασκαλιανοί στον Πατιναίο
κι οι Πατικοί στην Ιμπρο.
Οι Βλάχοι στην Ανάπολη
κι οι Μωριανοί στ' Ασκύφου.
Στ' Ασφένδου οι Δελγιάννηδες
κι εις τά Σφακιά οι Στρατικοί
Ελάτε στον Εμπρόσγιολο.»

Μέ ένθουσιασμό και πατριωτική άνά-
ση άποδέκτηκαν τήν πρόταση όλοι οι κά-
τοικοι της έπαρχίας. Εξέλεξε τούς άνωτε-
ρους όπλαρχηγούς του άγώνα. Τή γενική
άρχηγία ανέλαβε ο ίδιος μέ συνεργασία
και βοήθους του τό Γ. Δασκαλάκη ή Δα-
σκαλογεωργάκη, Ανδρούλιο Μοράκη,
Μανουσάκα, Αντρούλη, Στρατή Βουρ-
δουμπά, Μανούσο Κούτσουπα, Γεώργιο
Σκορδύλη, Γεώργιο Πάτερο, Μανούσο
Μπουνατο, και Χούρδο.

Τήν 25η Μαρτίου 1770 οι πρόκριτοι συγ-
κεντρώθηκαν πάλι στην Ανάπολη, για να
κηρύξουν έπίσημα τήν επανάσταση.
Μετά την κατασκευτική λειτουργία, που
τέλεσε ο Πρωτόπαπας ο Δασκαλογιάννης
ύψωσε μέ ζητωκραυγές και πυροβολι-
σμούς τό λάβαρο της επανάστασης, που
ύφανε η κόρη του Μαρία.

Τήν 4η Απριλίου 1770, ημέρα του Πά-
σχα, οι παραπάνω σωματάρχες, και
όπλαρχηγοί, μέ 25 ιερείς και 2 χιλιάδες
πολεμιστές των Σφακιών συνήθαν στο
όροπέδιο της Κράτης. Ετέλεσαν τή λει-
τουργία της διπλανάστασης στην εκκλη-
σία του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου.
Αφού ανταλλάξαν μεταξύ τους τό φιλή
της αγάπης, έπίδοθηκαν σέ χορούς και
διασκεδάσεις, που συνεχίστηκαν όλη τήν
υπόλοιπη μέρα της γιορτής του Χριστού.
Τις επόμενες μέρες που άνέμεναν τήν
εμφάνιση του Ρωσικού στόλου, τίς διεθε-
ταν σέ έπίδρομες κατά των χωριών των
νομών Χανίων και Ρεθύμνου. Οι Τούρκοι
περίτρομοι εγκατέλειψαν όλη τήν ύπαι-
θρο χώρα και κατέφυγαν στα φρούρια.

Ο Δασκαλογιάννης κατέβηκε μέ τούς
άνδρες του στην Παναγιά των Κεραμιών
και έρευνούσε ασταμάτητα τον ορίζοντα.
Περιμενε τήν εμφάνιση του Ρωσικού στό-
λου, που θα βομβαρδίζε τό φρούριο των
Χανίων, για να έπιτεθεί και αυτός. Τα
πραγματα όμως έλαβαν διαφορετική τρο-
πή. Η μικρή Ρωσική βοήθεια, που εμφάνι-
στηκε στην Πελοπόννησο, δεν κατόρθω-
σε να εξεγειρει όλους τούς Έλληνες. Ο
Ρωσικός στόλος εγκατέλειψε τίς έλληνη-
κές θαλάσσιες και έσπευσε στον Τσεσμέ,

όπου κατεναυμάχισε τον Τουρκικό.

Στή θαλάσσια περιοχή των Χανίων δέν
έμφανίστηκε. Ο Δασκαλογιάννης άγω-
νιούσε. Τόν κατέλαβε άπελπισία. Δέν
μπορούσε όμως να ύποχωρήσει. Οι Τούρ-
κοι που πληροφορούσαν όσα συνέβαι-
ναν αναθάρρησαν. Συγκέντρωσαν και στα
τρια κάστρα όσες δυνάμεις χρειαζόνταν
για τήν έκστρατεια κατά των Σφακιών.

Ανάμεσα στις τουρκικές δυνάμεις δια-
κρινόνταν οι σκληρότεροι από τούς
Τουρκοκρητικούς. Μεταξύ των συγ-
κεντρωθέντων ήταν γενίτσαροι, που οι
άγριες ύψεις των προαναγγέλων και τίς
άγριες διαθέσεις τους.

Στρατολόγησαν και 4.000 περίπου χρι-
στιανούς που θα τούς μετέφεραν τίς άπο-
σκευές των. Ηταν οι δυσμοίροι «σακου-
λιέρηδες», που θα τούς χρησιμοποιού-
σαν ως προκαλύματα και θα δέχονταν
τίς σφαίρες των όμοεθνών των Σφακια-
νών. Η στρατολογία αυτή επαναλήφθηκε
και κατά τήν κατάληψη της Κρήτης από
τους Γερμανούς και κατά τήν περίοδο
της κατοχής. Κρητικούς έπιστράτευαν οι
Γερμανοί, τούς όποιους είχαν προκαλύ-
ματα, για να καταλάβουν άχυρες θέσεις
των αντίπαλων τους.

Τόπο συγκέντρωσης των όρισαν τήν το-
ποθεσία των Βρυσών «Κεφαλοβρύση».
Συγκεντρωμένοι θα ανηφόριζαν προς τον
Αλικαμπο και από εκεί στην Κράπη. Μπρο-
στά οι δυστυχισμένοι «σακουλιέρηδες»
και πίσω αυτοί.

Στή στοιχειωμένη «πύλη του αιματός»
των Σφακιών, τήν Κράπη θα άρχισουν οι
μάχες για τήν εκπόρθηση της και τήν εισ-
βολή στην έπαρχία. Επί τρεις ημέρες οι
έπιθεσεις άποκρούονταν. Εκατοντάδες
νεκροί. Ενώ η μάχη κορυφωνόταν κατέ-
θασε η φοβερή ειδηση της εμφάνισης
νέας Τουρκικής δυνάμης στον Καλλικρά-
τη. Οι Καλλικρατιανοί και Ασφενιώτες
εγκατέλειψαν τήν Κράπη και έσπευσαν
να υπερασπίσουν τίς ιδιαίτερες πατρίδες
των. Ο αριθμός όμως ένίκησε τελικά τήν
άνδρεια. Και τό μέτωπο της Κράτης εξα-
σθενήσε και τό μέτωπο του Καλλικράτη κα-
τέρρευσε. Οι Τούρκοι εισέβαλαν στ'
Ασκύφου. Ο Δασκαλογιάννης κατενόησε
τότε τή ματαιότητα της άμυνας. Επρεπε
όμως μέ κάθε θυσία να επιβραδύνει τήν
προέλαση του έχθρου, ώστε να δοθεί
χρόνος να επιβιβαστούν τά γυναικόπαιδα
στα 25 πλοία του Λουτρού και να ανα-
χωρήσουν η αν δέν αναχωρούσαν να
κρυφτούν σέ άσφαλή και άπροσιτα μερη.

Στά στενά της Ιμπρου έγιναν όμηρικές
μάχες, που σκοπό είχαν να επιβραδύνουν
και τήν προέλαση των Τούρκων προς τον
Εμπρόσγιολο και τά ανατολικά χωριά των
Σφακιών. Ο επιβραδυντικός άγώνας των

στενων άπετυχε. Χιλιάδες γυναικόπαιδα
όδευσαν προς τά δυτικά μέ τελικό προορι-
σμό τό Λουτρό.

Μετά τήν κατάληψη και πυρπόληση του
Εμπροσγιολου και των «Βουβαδοβρα-
σκάδων» οι Τούρκοι συνεχισαν τήν προέ-
λαση τούς προς τήν Ανάπολη. Χωρίστη-
καν σέ δυο φάλαγγες, από τίς όποιες η
μία κατευθυνόταν προς αυτήν από τή νό-
τια πλευρά της και η άλλη από τή βόρεια.
Σκοπός της διάταξης αυτής ήταν να συν-
αντησει η νοτια φάλαγγα τά γυναικόπαι-
δα που κατέβαιναν στο Λουτρό και να
εξοντώσει η να συλλάβει αυτά και η βό-
ρεια φάλαγγα να καταλάβει τήν Ανάπολη.

Σκληρές αλλοφροσύνης διαδραματίστη-
καν όταν οι Τούρκοι συνάντησαν τή φά-
λαγγα των γυναικοπαίδων. Οι μοχητές
των Σφακιών που τό ιπποτικό πνεύμα, δια-
φέντευε τή συμπεριφορά των προς τίς
αδύνατες ύπαρξεις, αγωνίστηκαν ύπερ-
άνθρωπα να άποκρούσουν τούς δίκτες.
Μέ τή φάλαγγα των κατερχομένων ήταν η
γυναίκα και οι θυγατέρες του Δασκαλο-
γιάννη. Βαθεία τής επλήγνωναν οι θήρνοι
και κοπετοί των γυναικών του λαού. Τις
συνέτριβαν όμως οι κατόρες κατά του
πρωταίτιου της άμφορας.

Κατά τίς συμπλοκές τραυματίστηκε η
Σγουρομαλλίνη, γυναίκα του Δασκαλο-
γιάννη, και συνελλήθησαν οι δυο θυγα-
τέρες του, Μαρία και Ανθούσα.

Η άνδρεια και αυθάδεια των Σφακια-
νών δίσωσε 2-3 χιλιάδες γυναικόπαιδα
που επιβιβάστηκαν στα πλοία. Η Ανάπο-
λη, σώθηκε για λίγες μέρες από τήν κατά-
ληψη και καταστροφή. Νέο όμως κύμα
αποθηριασμένων Τούρκων τήν κατέλαβε
και τήν παράδωσε στις φλόγες.

Ιδιαίτερη φροντίδα κατέβαλαν να πυρ-
πολύσουν και να καταστρέψουν τό άρ-
χοντικό του Δασκαλογιάννη. Από τά
Κρούσια, τοποθεσία των Λευκών Ορέων,
ο Δασκαλογιάννης και οι συναθλητές του
πληροφορούνται τό χαλασμό. Νέα πολύ-
νεκρη μάχη δόθηκε στο φαράγγι της Αρά-
δαινας. Οι Τούρκοι τό παρεκάμψαν και
βρέθηκαν πάλι μπροστά στις φάλαγγες
των γυναικοπαίδων. Η νέα μάχη για τήν
υπεράσπιση των δυστυχισμένων αυτών
υπάρξεων στοίχισε τήν ζωή πολλών πολε-
μιστών και πολλών γυναικοπαίδων. Όσα
δέν έπεσαν σώθηκαν σέ άπροσιτες και
δύσβατες τοποθεσίες. Οι Τούρκοι του Σε-
λίνου και της Κυδωνίας προσέβαλαν τά
γυναικόπεδα που κατέφυγαν, στο φαράγγι
της Σαμαριάς. Ο Μανούσος Μπουνατός
έτρεξε προς βοήθεια των και πρόλαβε
τήν ολοκληρωτική των σφαγή.

ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ